



Keräilijän tunnustuksia osa 11: SAIRASTA, SAIRASTA, SAIRASTA

Jyrki Vainio

Jules Feiffer (s. 1929) on todellinen kulttuurin moniottelija. Hän on Pulitzer-palkittu pilapiirtäjä ja sarjakuvantekijä. Lisäksi Feiffer on kirjoittanut näytelmiä ja elokuvakäsikirjoituksia (Miehuusvuodet, Kippari Kalle), laatinut erään ensimmäisistä sarjakuvaa käsittelevistä historiikkeista (The Great Comic Book Heroes, 1965), sekä voittanut lyhytanimiaan Oscar-palkinnon elokuvasta Munro (1961). Silti hänen lapsuuden unelmansa oli suoraviivainen: hän halusi tavata idolinsa Will Eisnerin ja päästä tämän luo töihin.

Sarjakuvapiirtäjäksi

Palattuaan 2. maailmansodasta Eisner yritti saada piirrosstudionsa taas rai-teilleen, erityisesti sen veturin, The Spiritin. Ajat olivat kuitenkin huonot ja suurin osa studion väestä sai lähteä.

Nuoren Feifferin ei tarvinnut, sillä hän suostui pyörimään nurkissa kuta-kuinkin ilman palkkaa. "Olin silloin Eisnerin ainoa fani", hän sanoo.

Aherrus Eisnerin studiolla johti Feifferin lopulta kirjoittamaan Spiritiä. Kun hän yritti saada palkankorotusta, rahan sijaan hänelle tarjottiin julkaisu-paikkaa Eisnerin tuottaman sarjakuvallitteen takakannessa. Tuloksena oli perinteisen oloinen huumorisarja pikkupojasta nimeltä Clifford. Sen teon Feiffer lopetti, kun havaitsi erään Charles M. Schulzin saavan aikaan samasta aihepiiristä huomattavasti parempia tuloksia.

Korean sodan aikaan Feiffer värvättiin armeijaan. Sotalaitoksen mielivaltainen

vallankäyttö ja kuri saivat hänen asenteissaan aikaan jyrkän käännöksen: haaveet seikkailusarjakuvien piirtämisestä saivat jäädä ja piirroksista tuli poliittisen kapinan väline.

Armeijakokemuksistaan Feiffer laati pitkän piirrosarjan nimeltä Munro. Se on lastenkirjan tyyliin kerrottu tarina pikkupojasta, joka värvätään vahingossa armeijaan. Sokea byrokratia kieltäytyy näkemästä vihettä, jonka pitäisi olla kaikelle maailmalle ilmeinen.

Päästyään armeijasta Feiffer yritti tarjota tarinoitaan kirjankustantajille, mutta alustavasta kiinnostuksesta huolimatta ne eivät käyneet kaupaksi.

Oli psykoanalyysin ja neuroosien aikakausi. Vaikka termi dekonstruktionismi keksittiinkin vasta vähän myöhemmin, se kuvaa tapaa, jolla Feiffer päätti ajanmukaistaa piirrostyylinsä. Hän lakkasi tavoittelemasta niitä sulavia siveltimenvetoja, joihin oli pyritty Eisnerin studiolla ja purki viivansa äkkinäiseksi ja kulmikkaaksi luonnosteluksi.

Välttääkseen koettuja manereita Feiffer luopui kokonaan lehtiopiirtäjien perinteisistä työvälineistä ja alkoi piirtää mustepulloon kastetulla puutikulla. Tuloksena oli hyvin pelkistetty, alkuun hiivenen naivistinen piirrosjälki. Sillä oli muutamia kaltaisiaan esikuvia, kuten New Yorkerin William Steigin, Saul Steinbergin ja James Thurberin työt, mutta suurimmasta osasta aikansa piirroksia Feifferin tyyli erosi hyvin jyrkästi.

Kustantajat pitivät modernista piirrostyylistä, mutta eivät katsooneet sillä ole-

van kaupallisia mahdollisuuksia. New Yorkin Greenwich Villagessa oli kuitenkin alkanut ilmestyä pienilevikkoinen vaihtoehtolehti The Village Voice. Feiffer katsoi sen vastaavan omia mielipiteitään valtaalehtiä paremmin, ja uskoi myös, että sitä lukisivat ihmiset, jotka ymmärtäisivät hänen kuviaan.

Tarve saada töitä näkyville painettuna oli niin suuri, että Feiffer tarjosi Village Voicelle piirroksiaan ilmaiseksi. Vuonna 1956 alkoi hänen viikoittainen, kaksirivinen piirrosarjansa Sick, Sick, Sick.

Riski kannatti: Feiffer sai Munro-kirjansa kaupaksi muutamassa kuukaudessa. Siitä tehtiin myös animaatioelokuva, joka voitti Oscarin. Vuonna 1958 hänet palkattiin lisäksi piirtäjäksi Playboy-lehteen. Seuraavana vuonna Sick, Sick, Sick-sarja otettiin myös syndikaattilevitykseen.

Aikuista huumoria

Feiffer teki todellista pioneerityötä: hän toi huumorisarjakuviinsa aikuiset aiheet. Feifferin sarjat ammensivat ideansa politiikasta, seksistä, atomiajan ahdistuksesta, aikuisten ihmisten kata-luudesta ja kaksinaamaisuudesta. Joskus ne esittivät pieniä katkelmia arkisesta elämästä, toisinaan ne taas kiteyttivät sanomansa abstraktimpaan muotoon. (Feifferin tavaramerkiksi tuli mustiin pukeutunut tanssijatyyttö, joka pyrki ilmentämään maailman tilaa modernin tanssin keinoin - usein epäonnistunein tuloksin). Kaikelle oli kuitenkin yhteistä

Everything
would be cool
if I were still
around.



Feifferin poikkeuksellisen naseva kirjoitustyylillä: jokaiseen sarjaan sisältyi pureva piikki ja ne tuntuivat osuvan kohteeseensa joka kerta, häkellyttävän tarkasti. Feiffer lienee terävimpiä ja tasalautuisimpia kirjoittajia, joita sarjakuva- ja pilapiirrosala on koskaan nähnyt.

Piirroksellisesti Feifferin töihin sisältyy kumma paradoksi. Toisaalta hän on tunnettu eleiden ja ruumiinkielen vaivattomasta, croquis-piirrosmaisesta kuvauksesta; toisaalta taas monissa hänen sarjoissaan ei kuvallisesti tapahdu yhtään mitään. Feiffer oli ensimmäinen ”puhuva pää” -piirtäjä, jonka sarjat saattoivat rakentua kokonaan dialogin varaan, kuvituksenaan ainoastaan rivi täysin samanlaisia kasvokuvia ruudusta toiseen.

”Tunsin, ettei minulla ollut mitään kuvallisia ideoita”, Feiffer kertoo. ”Pienetkin muutokset ilmeissä tuntuivat joskus rikkovan kerronnan rytmin, joten kuvien oli oltava täysin samanlaisia”.

Ymmärrettävästi samojen kuvien toistaminen ruudusta toiseen kävi monotoniseksi. Eikä siinä vielä kaikki: muut piirtäjät, etunenässä Doonesburyn Garry Trudeau, rupesivat käyttämään samaa tyylikeinoa.

Lopulta, 1980-luvulle tultaessa Feiffer löysi uuden lähestymistavan kuvien tekoon. Sen sijaan, että luonnostelisi koko sarjan lyijykynällä ennen tussasta, Feiffer päätyi piirtelemään läjäpäin kuvia suoraan musteella ilman luonnoksia. Niistä hän sitten leikkasi ja asetteli yhteen sopivia kokonaisuuksia sarjaksi.

Feifferin huumori on hyvin tummanpuhuvaa ja kyynistä. Poliittisissa piirroksissa asiat eivät koskaan ole hyvin: Kennedy oli vastuuton hurjastelija, Lyndon Johnson petti lupauksensa, Nixon oli roisto, Carter saamaton, Ford ääliö. Sarjat kävivät läpi hyvin vihaisia tuntemuksia, mutta vaikka maailma tuntuikin vajoavan aina vain syvemmälle, Feiffer jatkoi kuitenkin piirtämään siitä yli neljäkymmentä vuotta. Seinä tuli vastaan vasta uudella vuosituhanella.

Uusi aika

Vuonna 1997 Feiffer pyysi Village Voicelta palkankorotusta, eikä siihen suostuttu. Hän arveli ansainneensa enemmän neljänkymmenen vuoden uran jälkeen ja lopetti. Sarja jatkui pelkän syndikaattileivityksen voimin vielä muutaman vuoden, mutta syyskuun 11. päivän jälkeen 2001 Feiffer ei katsonut enää voivansa jatkaa.

”Minulla ei ollut enää mitään sanottavaa siinä tilanteessa. Ainoa reaktio, johon kykenin, oli ’oi!’”, selitti Feiffer ajatuksiaan New Yorkissa keväällä 2002. ”Tulin siihen tulokseen, että jos en kyennyt sanomaan maailmantilanteesta enää yhtään mitään rakentavaa, ei minusta silloin olisi varmaan ainakaan kenellekään mitään hyötyä”.

Feiffer päätti jatkossa paneutua lastenkirjojen tekemiseen. ”Ajattelin, että lapsia olisi sentään vielä helppo huijata”, Feiffer virnisti ilkkurisesti. ”Nythän

minä voin näillä tarvella vielä kokonaisen uuden sukupolven!”

Uusi askel uralla toi lopulta myös uuden ratkaisun piirrostekniikkaan. ”En koskaan mielestäni ollut hyvä käyttämään sivellintä enkä terää. Pidin lyijykynällä piirtämisestä. Päädyin aikanaan puutikkuihin, koska niillä piirtäminen oli hivenen samankaltaista”, Feiffer valitteli 2002. Mutta nyt, uusimmassa, vuonna 2006 ilmestyneessä kirjassaan, hän löysi piirrosvälineekseen hiilikynän.

”En ollut tajunnut tällaisten olevan olemassa. Olen siis ollut idiootti koko 60-vuotisen piirrosurani ajan!” veistelee Feiffer tuoreessa kirjaansa liittyvässä haastattelussa.

Vuonna 2006 Fantagraphics on neljäntoista vuoden tauon jälkeen jatkanut Feifferin koottuja teoksia sarjan neljännellä osalla, joka koostuu Feifferin pidemmistä sarjakuvatari-noista 50-60-lukujen taitteesta.